

Visuomenė geriau atpažįsta smurtines situacijas, tačiau vis dar didelė dalis žmonių fizinės bausmės laiko auklėjimo priemone ir yra linkę smurtą prieš vaikus pateisinti - tokie rezultatai išryškėjo vaiko teisių gynėjų užsakymu „Spinter tyrimų“ praėjusių metų pabaigoje atliktame reprezentatyviame visuomenės nuomonės tyrime.

Pasak Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktorės Ilmos Skuodienės, kasmet augantis gaunamų pranešimų skaičius dėl galimo smurto prieš vaikus rodo tiek gerėjantį smurto atpažįstamumą, tiek didesnę visuomenės sąmoningumą pranešti apie pastebėtus pavojaus ženklus. Pokytis smurto atpažįstamumo ir jo vertinimo tema atsiskleidžia ir praėjusiais metais vaiko teisių gynėjų atliktame tyrime, kuriame šiek tiek didesnė dalis apklaustųjų, lyginant su ankstesnių metų rezultatais, pateiktas situacijas įvardija kaip galimą smurtą prieš vaiką.

„Nors vaiko teisių gynėjų darbo praktika liudija, kad nuo smurto Lietuvoje kasdien nukenčia 9 vaikai, ir didžioji dalis smurtinių situacijų įvyksta vaiko artimiausioje aplinkoje, visgi galime stebėti mažais žingsneliais vykstantį pokytį visuomenėje, kuris atsispindi jau trejus metus atliekamo tyrimo rezultatuose – vis daugiau žmonių smurtą atpažįsta kasdieniame bendravime ir elgesyje su vaiku, didesnė dalis aplinkinių jį pastebi viešumoje ir pastebėję ne lieka abejingi, o reaguoja prieidami, pasiūlydami pagalbą arba pranešdami mums. Taigi, matome, kad visuomenės vertinimai ir nuomonė smurto prieš vaikus tema išties keičiasi į teigiamą pusę, tačiau pokytis nevyksta taip greitai, kaip norėtusi“, – sako I. Skuodienė.

Nors smurtas atpažįstamas vis geriau, vis tik matyti, jog didelė dalis žmonių tam tikrose situacijose smurtą prieš vaiką toleruotų. Pavyzdžiui, 2021 m. tyrimo dalyvių paklausus, ar dėl nesutvarkyto kambario vaikui užsukta ausis būtų lygu smurtui – net 47 proc. teigė, kad tai nėra smurtas arba buvo neapsisprendę, 2022 m. taip pat manė – 42 proc., o pernai – 35 proc.

Dažna situacija, pažįstama mažamečius vaikus auginantiems tėvams, kai parduotuvėje tenka nuraminti ir susikalbėti su stiprių emocijų apimtu vaiku, gali tapti tikru kantrybės išbandymu. 2022 m. 47 proc. respondentų atsakė, jog tokioje situacijoje matydami pakeltą ir purtomą vaiką neįžvelgtų smurto arba neturėjo konkretaus atsakymo, o 2023 m. taip pat manančių sumažėjo tik 5 proc.

Dar vienas tyrime naudotas pavyzdys, iliustruojantis, jog vis dar didelė dalis žmonių yra linkę pateisinti fizinį smurtą prieš vaikus: 2021 m. respondentų paklausus, ar fizinis bausmių taikymas vaikui už nepaklusnumą ar netinkamą elgesį, jie laiko smurtu – 59 proc. neturėjo vienareikšmio atsakymo arba laikė tai auklėjimo priemone, 2022 m. prie smurtą pateisinančių variantų liko 58 proc. apklaustųjų, o pernai abejojančių, kaip konkrečioje

situacijoje pasielgtų arba pritariančių šiai „auklėjimo priemonei“, sumažėjo iki 53 proc.

Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog fizinės bausmės kaip smurtą dažniau įvardija moterys ir žmonės, įgiję aukštąjį išsilavinimą, gaunantys didesnes pajamas bei gyvenantys didmiesčiuose, o didesnė dalis vyrų ir vyresnio amžiaus respondentų mano, jog tai yra auklėjimo priemonė ir fizinės bausmės tam tikrose situacijose yra linkę pateisinti.

Tarnybos vadovė atkreipia dėmesį ne tik į fizinį smurtą, kurį, kaip pastebima, visuomenė geba atpažinti geriausiai, bet taip pat primena, jog egzistuoja ir kitos, sudėtingiau atpažįstamos, smurto rūšys – psichologinis ir seksualinis smurtas bei vaiko nepriežiūra. Nuo jų taip pat nukenčia vaikai, o šios smurtinės patirtys daro itin stiprią žalą vaikui, jo raidai ir ateičiai.

„Smurtas prieš vaiką yra ne tik fiziniai veiksmai, paliekantys aiškiai matomas žymes ant jo kūno, bet ir grubūs, jį žeminantys žodžiai, kuriais siekiama jį užgauti ir įskaudinti, taip pat elgesys, pasižymintis nemaloniais prisilietimais ir pažeidžiantis vaiko asmenines ribas – tai irgi liudija, jog prieš vaiką yra smurtaujama. Taip pat reikėtų prisiminti, jog kiekvienas vaikas turi teisę augti sveikas, mylimas ir laimingas, todėl, jei jis patiria fizinį, emocinį ar socialinį apleistumą dėl netinkamos mitybos, aprangos, higienos įgūdžių stokos, ar stinga dėmesio jo sveikatai bei ugdymui – tai signalai, jog reikėtų susirūpinti vaiko priežiūra“, – primena I. Skuodienė.

Tyrimo dalyvių paklausus, ar pavyzdyje, kai tėvams savo paauglį sūnų, grįžusį namo be jų žinios vidurnaktį, išvadinus „nevykėliu“ ir „valkata“, jie išvelgtų smurtą, 2022 m. net 54 proc. respondentų atsakė neigiamai arba susilaikė nuo tiesaus atsakymo, o praėjusių metų rezultatuose neigiama arba neutrali nuomonė išliko 49 proc. dalyvių atsakymuose.

Respondentų pasiteiravus, ar situaciją, kai tėvai reguliariai, pagal gydytojo rekomendacijas, neveda vaiko į gydymo įstaigą, pavyzdžiui, patikrinti jo regėjimo ar dantų būklės, būtų galima priskirti smurtui, 2022 m. atliktame tyrime 48 proc. atsakė „ne“ arba „sunku pasakyti“, tuo metu 2023 m. smurto čia neišvelgė arba neturėjo aiškos nuomonės 40 proc. respondentų.

Dar viena tyrime aptarta situacija, kai kaimynai pastebi, jog vaikas kieme žaidžia apsirengęs drabužiais, kurie nepritaikyti konkrečiam sezonui, nuo jo sklinda nemalonūs kvapas ir lauke būna iki 23 val. vakaro susilaukė tokių vertinimų: 2022 m. smurtui tokios situacijos nepriskyrė arba nepateikė konkretaus 42 proc. apklaustųjų, o 2023 m. taip pat manančių sumažėjo tik 5 proc.

Vaiko teisių gynėjai dažnai akcentuoja abiejų tėvų lygias teises vaiko atžvilgiu net ir tais atvejais, kai poros skiriasi bei primena, kaip vaiko emocinei ir psichologinei sveikatai svarbus darnus tėvų bendravimas, pastangos susitarti visais vaiko auginimo ir auklėjimo klausimais, noras bendradarbiauti ir surasti taikius sprendimus, tad respondentams buvo pateiktos dvi minėto pobūdžio situacijos.

Vienoje paklausus, ar situacija po tėvų skyrybų, kai yra ribojama vaiko galimybė matytis su skyriumi gyvenančiu tėčiu ir mama, gali būti laikoma smurtu, 2021 m. atsakė neigiamai arba neturėjo konkretaus vertinimo 32 proc. apklaustųjų, 2022 m. – 35 proc., o 2023 – 34 proc. apklaustųjų.

Taip pat įvardytą situaciją, kai vaikams miegant tarp tėvų kyla konfliktas, kuris baigiasi muštynėmis, 2022 m. pateiktuose atsakymuose 35 proc. respondentų nepriskyrė smurtui arba išliko abejojantys, o praėjusiais metais taip pat manančių sumažėjo tik 2 proc.

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais, sužinoti apie daugiau atvejų, kuriuose vaikas galimai patyrė smurtą, būtų lengviau, jeigu visuomenė gebėtų smurtą atpažinti geriau ir nevengtų apie jį pranešti. Tad respondentų buvo klausta, kokia tikimybė, jog jie praneštą pastebėję galimą vaiko teisių pažeidimą – netinkamą elgesį su vaiku – dešimtbalėje vertinimo skalėje vidurkis siekė 6,8 balo.

Tarnybos vadovė I. Skuodienė, išvelgdama teigiamą, nors ir neženklų, pokytį dėl visuomenės nuostatų smurto prieš vaikus tema, skatina nesustoti ir siekti dar geresnių rezultatų – nuolat ieškoti papildomų priemonių šviečiant žmones apie smurto daromą žalą vaikui bei padedant dar geriau atpažinti smurtą išduodančius ženklus, taip pat primenant apie veikiančius kanalus, kuriais skatinama pranešti apie pastebėtą skriaudą prieš vaiką, o kartu padėti specialistams savalaikiai sureaguoti bei suteikti reikiamą pagalbą šeimai.

Kilus klausimams, kviečiame žmones pasikonsultuoti su vaiko teisių gynėjais skambinant nemokamu tel. 8 800 10 800, taip pat galima rašyti žinutę interneto svetainėje vaikoteises.lrv.lt esančiame pokalbių laukelyje. Pranešti apie vaiko teisių pažeidimą galima artimiausiame vaiko teisių apsaugos skyriuje arba skambinant Skubiosios pagalbos tarnybų ryšio numeriu 112.

Vaiko teisių gynėjų atliktas tyrimas atskleidė, kiek vaikų Lietuvoje
gali patirti smurtą

